QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF JOSEPH R. MICALLEF
ONOR. IMĦALLEF TONIO MALLIA

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 4 ta' Mejju, 2022.

Numru 15

Rikors numru 833/05/1 AF

Avv. James D'Agostino għan-nom u in rappreżentanza tal-assenti Gary Kimber u b'digriet tat-18 ta' Diċembru 2015, il-Qorti ordnat li Dr. Maria Cardona tiġi nkarigata bħala mandatarja minflok Avv. James D'Agostino

v.

Hotel San Antonio p.l.c. (C-302) u Kunsill Lokali San Pawl il-Bahar

1. L-attur Gary Kimber għamel ġimgħa Malta f'Settembru 2001 fuq btala. Fid-19 ta' Settembru 2001 filgħaxija waqt li kien qiegħed jimxi flimkien ma' martu l-attur waqa' minħabba li kien hemm ħofra fil-bankina li huwa ma setax jara peress li kien id-dlam u ma kien hemm l-ebda sinjal li kien hemm xi ħofra. Minn eżamijiet mediċi li saru aktar tard dak il-lejl ma rriżultax li Kimber kien sofra xi ksur. L-għada Kimber attenda għall-

vista medika fi sptar privat peress li kien għadu muġugħ u minn eżamijiet mediċi ulterjuri li sarulu rriżulta li kien sofra *"dislocation of the acromio clavicular join*t" liema ġrieħi hu jgħid li ġew konfermati minn eżamijiet mediċi li sussegwentement għamel l-Ingilterra. L-attur jilmenta li kaġun ta' dan l-inċident huwa sofra danni minħabba li kellu jagħmel xi żmien ma jaħdimx, oltre l-ispejjeż li huwa kellu jonfoq in konnessjoni mal-istess inċident. Jilmenta wkoll li huwa qed isofri minn debilita` permanenti minħabba dan l-inċident peress li huwa għadu muġugħ u kellu jieqaf mill-passatemp tiegħu ta' *mountain biking.*

2. F'dawn il-proċeduri huwa talab għalhekk lill-ewwel Qorti sabiex:

> "1. Tiddikjara li l-konvenuti jew min minnhom, huma responsabbli ghall-incident illi kien involut fih Gary Kimber meta huwa wegga' fid-19 ta' Settembru 2001, u kif ukoll ghad-danni kollha konsegwenzjali minnu sofferti.
>
> 2. Tillikwida d-danni kollha sofferti mill-attur Gary Kimber, occorrendo bl-opra ta' periti nominandi.
>
> 3. Tikkundanna l-konvenuti, jew min minnhom, biex ihallsu d-danni kollha hekk likwidati. Bl-ispejjez inkluz dawk tal-ittra ufficjali datata 12 ta' Settembru 2003 u b'rizerva ghall-ispejjez futuri li jaf jinkorri Gary Kimber sabiex jew hu, jew xhieda imressqa minnu jinzlu Malta ghall-ezami u/jew kontro-ezami fil-mori ta' din il-kawza, u l-imghaxijiet legali mid-data tal-istess ittra, kontra l-konvenuti li huma minn issa ingunti ghas-subizzjoni."

3. Il-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar eċċepixxa, *inter alia,* li t-talbiet attriċi in kwantu ndirizzati kontra tiegħu huma nfondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-ħofra fil-bankina li skont l-attur kienet kaġun tal-inċident li huwa

sofra ma saritx la mill-Kunsill Lokali u lanqas minn ħaddieħor fuq inkarigu tiegħu u li għalhekk huwa m'għandux ibati l-ispejjeż ta' dawn il-proċeduri.

4. Is-soċjeta` konvenuta Hotel San Antonio p.l.c. eċċepiet, *inter alia,* li l-attur għandu jġib prova li seħħ l-inċident mertu ta' din il-kawża, li l-allegat inċident ma seħħx bi ħtija tagħha, li m'hemm l-ebda danni x'jiġu likwidati u li hija m'għandha tiġi kkundannata tħallas l-ebda danni.

5. Permezz tas-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili tat-2 ta' Frar 2017 ġie deċiż hekk:

> "Għalhekk u għal dawn ir-ragunijiet, din il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi:
>
> 1. Tiddikjara lill-konvenuti responsabbli għall-inċident tad-19 ta' Settembru 2001 fejn l-attur nomine weġġa konsegwenza ta' ħofra fil-bankina quddiem il-lukanda San Antonio u għad-danni li ġarrab l-attur nomine;
>
> 2. Tillikwida d-danni sofferti mill-attur nomine fl-ammont ta' għoxrin elf, sebgħa mija u ħamsa u tletin Ewro u wieħed u għoxrin centezmu (€20,735.21);
>
> 3. Tikkundanna lill-konvenuti jħallsu lill-attur nomine in solidum bejniethom l-ammont ta' għoxrin elf, sebgħa mija u ħamsa u tletin Ewro u wieħed u għoxrin centezmu (€20,735.21) in linea ta' danni bl-imgħax mid-data tas-sentenza.
>
> Spejjeż jitħallsu mill-konvenuti."

6. Il-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar preżenta r-rikors tal-appell tiegħu fit-22 ta' Frar 2017 permezz ta' liema talab lil din il-Qorti sabiex tħassar u tirrevoka s-sentenza appellata u tilqa' l-eċċezzjonijiet tal-Kunsill Lokali bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellati.

7. L-Avukat Maria Cardona bħala mandatarja tal-assenti Gary Kimber preżentat ir-risposta tal-appell tagħha għan-nom tal-istess Gary Kimber fil-21 ta' Marzu 2017 permezz ta' liema ssottomettiet li l-appell tal-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar għandu jiġi miċħud u s-sentenza appellata għandha tiġi kkonfermata fl-intier tagħha, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellant.

8. Is-soċjeta` konvenuta Hotel San Antonio p.l.c. preżentat ir-risposta tal-appell tagħha fit-22 ta' Marzu 2017 permezz ta' liema ssottomettiet li l-appell odjern għandu jiġi miċħud u s-sentenza appellata għandha tiġi kkonfermata, bl-ispejjeż kontra l-appellant.

Ikkonsidrat;

9. Peress li ż-żewġ aggravji tal-Kunsill Lokali appellant jittrattaw il-kwistjoni dwar ir-responsabbilita` tiegħu għad-danni sofferti mill-appellat Kimber, il-Qorti tqis li jkun utli li jiġu trattati flimkien.

10. Permezz tal-ewwel aggravju l-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar jilmenta li l-ewwel Qorti kienet żbaljata meta żammitu responsabbli għall-akkadut. Jargumenta li l-provi prodotti f'din il-kawża ma jwasslux għall-konvinċiment morali li huwa kien b'xi mod responsabbli għall-inċident

mertu tal-kawża odjerna. Isostni li mill-provi rriżulta li l-Kunsill Lokali qatt ma kellu xi tip ta' *record* dwar ix-xogħlijiet li saru mis-soċjeta` konvenuta għaliex il-permessi neċessarji dak iż-żmien kienu jinħarġu mill-Pulizija u/jew awtoritajiet oħra estraneji għall-Kunsill Lokali. Jgħid li għalhekk hu ma kienx jaf u ma setax ikun jaf bil-ħofor li kellhom isiru fuq il-bankina biex jiġu installati *lamp posts* ġodda, liema *lamp posts* kienu ġew ikkummissjonati fuq struzzjonijiet ta' Hotel San Antonio p.l.c. biss u mingħajr l-għarfien tal-Kunsill Lokali. Iżid li l-kuntratt mogħti lill-appaltatur ma kienx ġie esegwit skont is-sengħa u l-arti u dan skont l-Artikolu 1037 tal-Kodiċi Ċivili.

11. L-attur jirribatti illi l-ħtija tal-Kunsill Lokali appellanti tikkonsisti f'dak l-att jew ommissjoni li jikkostitwixxi ksur ta' dmir impost mil-liġi. Jargumenta li mill-provi rriżulta li l-appellant naqas mill-obbligu legali tiegħu li jsegwi u jissorvelja x-xogħol li kien qiegħed isir fuq bankina li taqa' taħt ir-responsabbilita` tiegħu u li dan in-nuqqas ta' sorveljanza għandu jitqies fiċ-ċirkostanzi bħala nuqqas ta' diliġenza ordinarja mistennija minn *bonus pater familias.* Iżid li m'hemmx kontestazzjoni li l-bankina in kwistjoni taqa' taħt ir-responsabbilita` tal-appellant għall-finijiiet tal-Kapitolu 363 tal-Liġijiet ta' Malta u skont l-Artikolu 33 tal-istess Kapitolu, l-appellant għandu l-obbligu li jipprovdi biex tinżamm fi stat tajjeb u għall-manutenzjoni ta', jew titjib f'kull triq jew mogħdija li ma tkunx proprjeta` privata, kif ukoll li jżomm fi stat tajjeb postijiet għal nies bil-mixi.

Jgħid li għalhekk mhux biżżejjed li l-Kunsill Lokali jgħid li l-ħofra ma saritx minnu peress li l-Kunsill Lokali għandu obbligu li jara li l-postijiet li jintużaw mill-pubbliku jinżammu fi stat tajjeb ta' manutenzjoni, u li l-appellant kien jaf li kienu qed isiru xogħlijiet fil-lukanda nkluż fuq il-bankina.

12. Is-soċjeta` konvenuta tirribatti li t-teżi mressqa mill-appellant fir-rikors tal-appell tiegħu ġiet kompletament imxejna mill-provi proċesswali, partikolari mix-xhieda tal-uffiċjali ewlenin tal-Kunsill Lokali li urew li kienu ġew informati bix-xogħol li kien għaddej u li saħansitra l-Kunsill Lokali kien l-entita` li joħroġ il-permessi għal xogħlijiet simili, u dan b'referenza għax-xhieda ta' John Camilleri, George Abdilla u Sandra Grech. Iżżid li l-bankina in kwistjoni hija waħda pubblika, fatt mhux kontestat mill-appellant, u taqa' fil-konfini tar-responsabbilita` tiegħu, u għaldaqstant l-appellant kellu r-responsabbilita` li jissorvelja x-xogħlijiet b'viġilanza u kontroll.

13. Permezz tat-tieni aggravju mbagħad il-Kunsill Lokali appellant jargumenta li l-livell ta' responsabbilita` tiegħu ma jistax ikun ekwiparat ma' dak tas-soċjeta` konvenuta, iżda huwa ferm anqas. Jargumenta li l-ħofra fil-bankina kienet riżultat ta' xogħol ta' ristrutturazzjoni u estensjoni fil-lukanda tas-soċjeta` konvenuta, liema xogħol kien jinkludi twaħħil ta' *lamp posts* u pavimentar tal-bankina mis-soċjeta` All Works Limited. Jgħid li d-direttur tal-kumpanija All Works Limited ma setax jikkonferma

b'ċertezza li ma kinux tħallew xi toqob jew spazji fil-bankina. Jgħid li għalhekk ir-responsabbilita` għax-xogħol li ma sarx skont is-sengħa u l-arti mis-soċjeta` All Works Limited hija tas-soċjeta` San Antonio p.l.c. peress li dan ix-xogħol ġie kkummissjonat unikament minn San Antonio p.l.c. mingħajr l-għarfien tal-Kunsill Lokali. Jgħid li huwa umanament impossibbli għall-entita` żgħira bħal ma huwa l-Kunsill Lokali li jkopri arja tant vasta daqs kemm hu San Pawl il-Baħar u li jkun jaf b'kull ħofra li jkun hemm, inkluż dawk kaġunati bl-atti ta' terzi, partikolarment meta l-permessi neċessarji ma jinħarġux mill-Kunsill Lokali.

14. L-appellat jirribatti li skont il-liġi l-Kunsill Lokali għandu r-responsabbilita` aħħarija li jżomm il-bankini fi stat tajjeb ta' manutenzjoni u li jwaħħal senjaletika adegwata sabiex jevita kull periklu lill-pubbliku. Jgħid li għalhekk il-fatt li t-twaħħil tal-arbli tad-dawl kien ġie kkummissjonat minn Hotel San Antonio p.l.c. ma jeħlisx lill-Kunsill Lokali appellant mir-responsabbilita` tiegħu.

15. Is-soċjeta` konvenuta tirribatti li l-argument li mhuwiex umanament possibbli għall-Kunsill Lokali li jissorvelja arja daqstant vasta jikkontradiċi bil-kbir l-aggravju preċedenti tiegħu. Tgħid li ġaladarba l-konfini ta' San Pawl il-Baħar huma stabbiliti u ċari l-Kunsill ma jistax jabdika mir-responsabbilitajiet tiegħu, u la m'hemmx kontestazzjoni li l-bankina in

kwistjoni taqa' fil-konfini tal-Kunsill Lokali appellant, huwa għandu jġorr responsabbilita`, kif anke sorrett mill-ġurisprudenza nostrana.

16. L-ewwel Qorti għamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet fuq dan il-punt:

> "Il-Qorti tibda billi tqis illi dwar ir-responsabbiltà għal dak li seħħ, huwa prinċipju stabbilit skont artikolu 1031 tal-Kodiċi Ċivili li kull wieħed iwieġeb għall-ħsara li tiġri bil-ħtija tiegħu. Artikolu 1032 jipprovdi espressament illi jitqies fil-ħtija min fl-għemil tiegħu ma jużax il-prudenza, diliġenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja. Dan sew jekk si tratta minn rapport kontrattwali (artikolu 1132 tal-Kodiċi Ċivili) kif ukoll dak extra kontrattwali (artikolu 1032 imsemmi). B'mod partikolari, skont l-artikolu 1033 inoltre, kull min, bil-ħsieb jew mingħajr ħsieb, jagħmel jew jonqos li jagħmel xi ħaġa li biha jikser xi dmir impost mill-liġi, huwa obbligat li jagħmel tajjeb għall-ħsara li tiġri minħabba f'hekk.
>
> Kif qalet din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza tagħha fl-ismijiet Dottor Remigio Zammit Pace noe vs Reginald Fava et noe et, deċiża fil-25 ta' Marzu 2004:
>
> > "In tema ta' dritt jingħad, skond l-artikoli 1031, 1032 u 1033 tal-Kodiċi Ċivili, li hi l-liġi komuni applikabbli għal kulħadd indistinament, li "kull wieħed iwieġeb għall-ħsara li tiġri bi ħtija tiegħu", u "jitqies fi ħtija min ma jużax il-prudenza, id-diliġenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb talfamilja". L-istess liġi hi mbagħad daqstant ieħor kategorika u ċara dwar il-punt illi "kull min ….. mingħajr ħsieb li jagħmel jew jonqos li jagħmel id-doveri imposti mill-liġi, huwa obbligat għall-ħsara li tiġi minn hekk". Tali prinċipji jabbraċċjaw l-attijiet ta' kummissjoni kif ukoll ta' omissjoni. Kif intqal fil-kawza "Bonnici vs Mizzi", deċiża minn din ilQorti fit-28 ta' Marzu, 2003, b'approvazzjoni għal dak li ntqal f'ġudikat anterjuri, "Si ha colpa ed il quasi delitto quando vi ha la violazione di un dovere od una volontaria omissione di diligenza, per cui non si prevedono le conseguenze della propria azione od omissione, e si viola il diritto altrui senza volerlo, ed anche senza avvedersene" – Vol.XXIV.I.172."
>
> Mill-provi prodotti l-Qorti hija sodisfatta mill-verżjoni tal-attur nomine dwar kif seħħ l-inċident u ċioe li huwa weġġa meta waqa' f'din il-ħofra li tħalliet fil-pavimentar tal-bankina. Ma tressqet ebda prova sodisfaċenti sabiex tikkontradixxi l-verżjoni tal-attur.
>
> Fil-każ odjern din il-Qorti jirriżultalha li kien hemm nuqqas da parti taż-żewġ konvenuti, in kwantu li dawn naqsu milli jieħdu kura adegwata li s-sitwazzjoni kienet titlob u tesiġi għat-tutela tad-drittijiet ta' ħaddieħor. In kwantu li kien hemm kondotta li toħloq rapport ta' kawżalità mal-event

dannuż, il-Qorti ssib illi l-kawża prossima tal-inċident kienu dawn in-nuqqasijiet.

Jista' jingħad ukoll li l-inosservanza tal-Kunsill konvenut tikkonsisti f'dak l-att jew ommissjoni li jikkostitwixxi ksur ta' dmir impost mil-ligi. Dan qiegħed jingħad għaliex jirriżulta li l-Kunsill Lokali intimat naqas mill-obbligu tiegħu li jsegwi u jissorvelja xogħol li kien qiegħed isir fuq bankina li taqa' taħt ir-responsabbilità tiegħu. Din in-nuqqas ta' sorveljanza għandha titqies ukoll fiċ-ċirkostanzi bħala nuqqas ta' diliġenza ordinarja mistennija minn bonus paterfamilias.

Il-Qorti hija tal-fehma li l-Kunsill ma jistax jeżonora ruħhu mirresponsabbilità għal dak illi ġara. Il-kontroll illi l-Kunsill għandu fuq it-toroq u bankini jqiegħed obbligu fuqu li jissejjaħ 'duty of care' li għandu fil-konfront tal-pubbliku li jagħmel użu mill-istess toroq u bankini. Il-bażi ghall-imposizzjoni ta' dan l-obbligu hu li l-membri tal-pubbliku jiddependu mill-awtorità lokali li tiżgura li l-post u l-faċilitajiet huma tajbin u idoneji għall-użu (Caroline Debono vs Kunsill Lokali Nadur, deċiża Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdizzjoni Superjuri fl-1 ta' April 2008).

Kif diġà ngħad, ma jirriżultax illi huwa kontestat illi l-bankina in kwisjtoni taqa' taħt ir-responsabbilita' tal-Kunsill konvenut. L-Att dwar il-Kunsill Lokali, Kap 363 tal-Liġijiet ta' Malta, jispjega li 'triq' tinkludi kull triq, sqaq, misraħ, pont, xatt il-baħar, moll, jew post ieħor ta' passaġġ jew aċċess pubbliku u għaldaqstant ċertament illi tinkludi bankina. Skont artikolu 33 tal-istess att, fost il-funzjonijiet ta' kull Kunsill Lokali, wieħed isib illi l-Kunsill għandu jipprovdi biex tinżamm fi stat tajjeb u għall-manutenzjoni ta', jew titjib fi, kull triq jew mogħdija li ma tkunx proprjetà privata, kif ukoll li jżomm fi stat tajjeb postijiet għal nies bil-mixi.

Għalhekk, fil-fehma tal-Qorti, il-Kunsill konvenut għandu jinżamm responsabbli għal dak li ġara in kwantu li huwa obbligat bil-liġi li jara li postijiet li jintużaw mill-pubbliku, bħall-bankini, dejjem jinżammu fi stat tajjeb ta' manutenzjoni sabiex jiġu evitati inċidenti bħal dak in eżami. Passaġġi pubbliċi bħal ma huma bankini għandha ssirilhom manutenzjoni kontinwa. M'huwiex biżżejjed illi l-Kunsill jgħid illi l-ħofra ma saritx minnu jew minn persuni inkarigati minnu għaliex huwa responsabbli sabiex jara li mhux biss illi postijiet aċċessibbli għall-pubbliku jinżammu fi stat tajjeb ta' manutenzjoni, iżda wkoll fejn xogħolijiet ikunu saru minn terzi, dawn ix-xogħolijiet isiru tajjeb u għas-sodisfazzjon tal-Kunsill sabiex ma jikkawżawx periklu lill-pubbliku. Mir-ritratt eżebit mill-attur nomine huwa altru milli ovvju li l-ħofra in kwistjoni kienet ilha hemmhekk għal żmien twil. Xejn ma jiswa li ħadd qabel ma kien għadu waqa' fiha (sa fejn huma informati l-partijiet) u li l-bankina hija wiesa', għaliex il-fatt jibqa' li tħalliet ħofra perikoluża fuq bankina li tintuża regolarment mill-pubbliku u minħabba f'hekk weġġa l-attur nomine.

Il-Kunsill Lokali kien jaf illi kienu qegħdin isiru dawn ix-xogħolijiet fil-lukanda inkluż fuq il-bankina u għaldaqstant kien jispetta lilu li jara li kwalunkwe perikolu li jitħalla fuq il-bankina jiġi rimedjat immedjatament jew ghall-anqas jitpoġġew fuq ilpost sinjali adegwati sabiex utenti tat-triq ikunu konxji tal-periklu.

Kif ingħad mill-Qorti tal-Appell Inferjuri fis-sentenza tagħha fl-ismijiet Joseph Falzon vs Kunsill Lokali Iklin, deċiża fit-22 ta' Novembru 2006:

> "Stabbilit mill-provi, anke fuq l-ammissjoni tal-Kunsill appellanti, illi t-triq fejn sehh l-incident kienet taqa' fir-responsabilità tieghu, bla dubju dan il-Kunsill kien soggett ghall-istess obbligi tad-depozitarju ghal dak li hija kustodja u konservazzjoni tal-haga fdata lilu. Li jfisser illi, la t-triq kienet fid-disponibilità tieghu, u allura soggetta ghal vigilanza tieghu, kien impellenti fuq il-Kunsill li hu jzomm kontroll kontinwu u effikaci biex jimpedixxi l-holqien ta' kawzi ta' perikolu ghal terzi. Jikkonsegwi illi hu ghandu b' dover l-obbligu li jmantni t-triq fi stat tajjeb ta' manutenzjoni f'kull rispett u jiskansa lill-utenti mill-insidji li jistghu jezistu jew jizviluppaw fit-triq."

Hekk ukoll l-istess Qorti fis-sentenza tagħha fl-ismijiet Joseph Saliba vs Is-Sindku, Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar et, tat-28 ta' Jannar 2008 qalet hekk:

> "Hu principju konsolidat kemm fid-dottrina kif ukoll f'gurisprudenza affermata, illi l-entitajiet pubblici li lilhom hi afidata certa mansjoni huma, bhal kull cittadin privat, marbuta li josservaw, fil-kors tal-attivitajiet taghhom, il-prudenza, diligenza u hsieb ta' missier tajjeb tal-familja dettata mir-regola fl-Artikolu 1032(1) tal-Kodici Civili. Regola din ta' korrettezza bon sens u ta' zvolgiment ghaqli f'kull parti tal-operat, kemm jekk si tratta minn eskluzzjoni ta' xoghlijiet, manutenzjoni ta' opri pubblici, vigilanza u kontroll. L-enti pubblika li ma tosservax dan titqies fi htija li jkollha allura tissubixxi l-konsegwenzi ta' dan sancit flartikolu 1031 tal-Kodici Civili." (Enfasi miżjud).

Kif ingħad ukoll minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza tagħha fl-ismijiet Martin Bonello Cole vs Kummissarju tal-Pulizija et, tat-3 ta' Ottubru 2003:

> "Applikati ghal kaz hawn trattat il-Qorti tara li kien jinkombi b'dover fuq l-awtorità pubblika, u dan ighodd ukoll ghall-enti pubblika, responsabbli minn certi xoghlijiet, illi tassikura li l-uzu tat-triq u l-flow of traffic jigu zvolti minghajr perikoli jew insidji. Dan bl-operat ta' dawk il-mizuri prekawzjonali li jharsu l-inkolumità ta' l-utenti jew tal-pedestrians li jkun qed jaghmlu uzu mit-triq. Hekk per ezempju billi tipprovdi guard rails, barriers u senjalazzjonijiet ohra adegwati. L-istess awtorità jew enti pubblika ghandha wkoll id-dover li thares, b'indukrar sufficcjenti, illi fl-ezekuzzjoni ta' xoghlijiet stradali kuntratturi inkarigati jkunu qeghdin huma wkoll jiehdu l-mizuri protettivi ghall-ahjar harsien tat-terzi. Jekk l-awtorità jew enti pubblika tonqos f'dan tista', u ghandha, issib ruhha rinfaccjata minn domanda ghar-rizarciment tad-danni, kif hekk inhu proprju il-kaz in ispecje."

Imiss issa li tiġi kkunsidrata r-responsabbiltà tas-soċjetà konvenuta. Minkejja li s-soċjetà konvenuta tiċħad illi din il-ħofra saret minn persuni inkarigat minnha, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, il-Qorti ssibha diffiċli sabiex temmen il-verżjoni tagħha. Ix-xhieda kollha mressqa mill-konvenuti, inkluż mis-soċjetà konvenuta stess jikkonfermaw l-verżjoni li ta l-attur nomine fl-affidavit tiegħu fis-sens illi l-pavimentar in kwistjoni sar mill-lukanda stess jew nies inkarigati minnha meta kienu qegħdin isiru xogħolijiet fl-istess lukanda.

Is-soċjetà konvenuta ma ressqet ebda process konvincenti in sostenn tal-eċċezzjoni tagħha li dawn il-ħofor ma sarux minnha. In kwantu li mill-provi mressqa huwa ċar illi l-pavimentar fil-fatt sar minn persuni inkarigati mis-soċjetà konvenuta, kien jispetta lill-istess konvenuta li tressaq provi rassikuranti li juru li l-dawn il-persuni jew persuni oħra inkarigati minnha ma għamlux din il-ħofra fil-pavimentar. Kollox jindika li dawn il-ħofor saru sabiex jeħlu id-decorative lamp posts imsemmija. Ma ġie esebit ebda ritratt ta’ dawn id-decorative lamp posts li twaħħlu fil-post sabiex il-Qorti tara kif twaħħlu - jekk hux sempliċiment permezz ta’ bolts fuq il-pavimentar. Il-Qorti ssibha diffiċli sabiex temmen li dawn il-lamp posts twaħħlu permezz ta’ bolts biss mingħajr ma kien hemm ħtieġa li ssir ħofra fil-pavimentar. Il-Qorti tifhem li xorta wahda kellha ssir xi hofra biex jghaddi l-kurrent elettriku ghall-lamp posts.

Is-soċjetà konvenuta ssostni fin-nota tagħha li x-xogħol kien lest sad-data tal-inċident iżda bid-dovut rispett, fattura li hija datata 10 t’ijiem qabel l-inċident m’huwiex biżżejjed sabiex tikkonvinċi lill-Qorti li kien xi ħadd ieħor li ħaffer il-ħofra in kwistjoni wara li tlestew ix-xogħolijiet u dan speċjalment meta jidher ċar mir-ritratt eżebit illi din il-ħofra kienet ilha hemm.

Il-Qorti kkunsidrat illi artikolu 1037 tal-Kodiċi Ċivili jgħid hekk:

> “Kull min għal xi xogħol jew servizz ieħor iqabbad persuna mhux ta’ ħila, jew illi hu ma jkollux raġun jaħseb li hija ta’ ħila, hu obbligat għall-ħsara illi dik il-persuna, minħabba nnuqqas ta’ ħila tagħha, tikkaġuna lil ħaddieħor fl-esekuzzjoni tax-xogħol jew servizz hawn fuq imsemmi.”

Ladarba jirriżulta li x-xogħol fuq il-pavimentar tal-bankina sar fuq struzzjonijiet tas-soċjetà konvenuta, hija għandha ġġorr ir-responsabilità ta’ danni kkawżati meta tħalliet ħofra f’dan il-pavimentar minn persuni inkarigati minnha li fiċ-ċirkostanzi rriżulta li ma kinux kompetenti f’xogħolhom in kwantu li ħallew perikolu ċar f’post li jintuża mill-pubbliku. Ma jirriżultax illi ttieħdu ebda miżuri sabiex jiġi evitat il-periklu, żgħira kemm kienet żgħira il-ħofra, billi per eżempju tqiegħdu xi lqugħ madwarha jew xi sinjali sabiex persuna li tkun miexja fit-triq tinduna bil-perikolu.

Rilevanti għal dan il-każ huwa dak li ngħad minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza tagħha fl-ismijiet Michael Balzan vs Lawrence Ciantar noe tas-17 ta’ Frar 2002:

> "Il-gurisprudenza recenti qed taghmilha cara li ebda sid kemm jekk privat kif ukoll Gvern ma jista jehles mir-responsabilità billi jghid li hu qabbad in-nies biex jaraw li jigi evitat incident. Kull sid irid johloq sistema adegwata ta' kontroll biex tassigura li l-mizuri li jittiehdu kontra perikolu ta' hsara jkunu effetwati. Ara f'dan is-sens Abela vs Prim Ministru et deciza fit-23 ta' Ottubru 1992. Din kienet kawza konsegwenza ta' incident fatali li sehh Xatt ir-Risq, meta persuna baqghet niezla ghal bahar minn rampa fl-inhawi. Il-Qorti qalet li kien id-dover tal-Gvern li r-rampa tkun protetta b'safety barriers u sinjali adegwati biex il-pubbliku jkun avzat u protett. Id-difiza li kienu tpoggew barrikati u dawn tnehhew minn halilien giet michuda, ghax kien obbligu tal-awtoritajiet f'kull kaz, li jaraw li l-ambjent ikun minghajr perikolu.
>
> Li jghid ic-Charlesworth "On Negligence" (2-304) li jikkwota mis-sentenza tal-Qorti tal-Appell, Lord Justice A. L. Smith qal "When a person employs a contractor to do work in a place where the public are in the habit of passing, which work will, unless precautions are taken, cause damage to the public, an obligation is thrown upon the person who orders the work to be done to see that the necessary precautions are taken and that, if the necessary precautions are not taken, he cannot escape liability by seeking throw the blame on the contractor."

Kif ingħad ukoll fis-sentenza ta' din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet Richard Fenech vs Rook Construction Limited et tat-3 ta' Ottubru 2003:

> "Lanqas ma jista' imbaghad jigi accettat illi l-konvenuti ghandhom jigu eskulpati ghas-semplici fatt li jaddebitaw htija fuq it-terz, li huma ghogobhom ma jsejhux fil-kawza;
>
> Kif inghad fid-decizjoni fl-ismijiet "Victor Camilleri proprio et nomine et –vs- Nazzareno Cutajar et", Appell Civili, 9 ta' Dicembru 1968, "fl-assenza mill-kawza tat-terz mhux maghruf hu car fil-fehma tal-Qorti illi mhux possibbli li tigi stabbilita, b'ebda mod vinkolanti jew sigur, il-parti tar-responsabilita` tieghu, jekk kien hemm, u ghandu jkun applikat l-Artikolu 1093 (illum Artikolu 1050) tal-Kodici Civili. Jekk il-konvenut ma setax sejjah lil dan it-terz fil-kawza ghax ma jafux, m' hu ebda tort ta' l-atturi u, fil-fehma tal-Qorti, jekk xi hadd ghandu jbati minn dan il-fatt, jidher wisq aktar gust li jbati l-konvenut li kellu zgur parti mill-htija, milli l-atturi li qed jitolbu r-riparazzjoni ghat-telf soffert minnhom ...";

Bl-istess mod u fl-istess sens gie ritenut fid-decizjoni "Anthony Fenech nomine –vs- Paul Gauci", Prim' Awla, Qorti Civili, 21 ta' Frar 1994:

> "Il-konvenut ma jista' jaddebita l-ebda htija fuq terz meta jonqos li jsejjah lil tali persuna fil-kawza. Id-difiza tat-terz injot mhix sostenibbli ghaliex il-kawza hija bejn il-kontendenti u l-ebda parti mit-tort ma tista' tigi addebitata lil xi hadd li ma hux fil-kawza."'

Finalment, fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell fl-ismijiet Caroline Debono vs Kunsill Lokali Nadur, deċiża fit-2 ta' Lulju 2010 intqal hekk:

> "Fil-fehma ta' din il-Qorti, il-Kunsill Lokali, bħal kull sid privat, ma jistax jeħles mir-responsabbilità billi jgħid li hu qabbad in-nies u li dawn

> kellhom jaraw li jiġu evitati inċidenti. Il-Kunsill appellant għandu responsabbilità għaxxogħlijiet imwettqa fuq inkarigu tiegħu, anke jekk saru mill-kuntrattur imqabbad minnu. Hu kien obbligat li jinsisti li jara li l-kuntratt mogħti minnu jiġi eżegwit mingħajr ma jinħoloq perikolu għaċ-ċittadin, u li jieħu l-provvedimenti opportuni biex jirrimedja s-sitwazzjoni jekk jirriżulta xi nuqqas. Inoltre mill-provi rriżulta ċar li l-Kunsill Lokali nqeda b'nies li, fiċ-ċirkostanzi partikolari, ma kienux kapaċi in kwantu naqsu milli jieħdu l-prekawzjonijiet bażiċi u elementari li kellhom jittieħdu għas-sigurtà taċ-ċittadin."

Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha is-soċjetà konvenuta tgħid illi mill-provi prodotti jirriżulta li l-attur nomine ma kienx jaf fejn hu miexi u li konsegwentement huwa ma rax dak li kien in plain view. Bid-dovut rispett, din il-Qorti assolutament ma taqbilx ma din il-konklużjoni. Il-fatt illi kien hemm ħofra fil-bankina, u l-attur ma ndunax biha b'konsegwenza li waqa' fiha, ma jfissirx awtomatikament illi l-attur nomine ma kienx jaf fejn hu miexi. Is-soċjeta konvenuta kien ikollha raġun fl-argument tagħha kieku il-ħofra in kwistjoni kienet b'xi mod ġiet mdwara bl-ilqugħ sabiex persuni mexjin fuq il-bankina jkunu konsapevoli tal-perikolu. M'huwiex raġonevolment mistenni li kull minn jimxi fuq il-bankina iħares l-isfel il-ħin kollu sempliċiment għax jista' jkun illi jkun hemm xi ħofra fil-pavimentar ta' bankina ġdida bi traskuraġni ta' ħaddieħor.

Għaldaqstant, il-Qorti ssib illi s-soċjetà konvenuta wkoll hija responsabbli għad-danni li sofra l-attur flimkien mal-Kunsill Lokali li f'idejh hija fdata l-mansjoni li jassigura li l-bankini bħala spazzji pubbliċi huma fi stat tajjeb ta' manutenzjoni.

Skont l-artikolu 1050 tal-Kodiċi Ċivili:

> "Jekk il-biċċa tal-ħsara li kull wieħed ikun ikkaġuna ma tkunx tista' tiġi stabbilita, min ikun bata l-ħsara jista' jitlob il-ħlas tal-ħsara kollha mingħand kull min irid minn dawk li jkunu ħadu sehem fiha, ukoll jekk ilkoll jew xi wħud minnhom ma jkunux imxew dolozament, bla ħsara tal-jedd tal-konvenut li jdur kontra l-ieħor jew l-oħrajn."

Fil-fehma tal-Qorti f'dan il-kaz għandu jiġi applikat dan l-artikolu, b'dan illi r-responsabbilita` għall-inċident għandha tiġi akkolta fuq il-konvenuti in solidum bejnithom. Ovvjament fir-relazzjoni interna ta' bejniethom, il-ħlas irid eventwalment isofrieh min effettivament wettaq il-ħsara, iżda fil-konfront tal-vittma tal-ħsara, ir-responsabbiltà hija waħda solidali."

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

17. Il-Qorti tosserva li ma jidhirx li huwa kontestat li l-Kunsill Lokali huwa responsabbli għall-bankini li jkunu jinsabu entro l-konfini tal-lokalita`

tiegħu. L-argument tal-Kunsill Lokali huwa minflok ibbażat fuq il-fatt li ma kienx huwa li għamel jew ikkummissjona x-xogħlijiet li taw lok għall-ħolqien ta' ħofra fil-bankina li kkawżat l-inċident mertu ta' dawn il-proċeduri u li huwa la kien jaf u lanqas seta' jkun jaf dwar din il-ħofra. Skont il-Kunsill Lokali r-responsabbilita` hija unikament tas-soċjeta` konvenuta għaliex kienet hi, tramite appaltatur inkarigat minnha, li għamlet il-ħofra in kwistjoni.

18. Il-Qorti tirrileva li għall-finijiet ta' dawn il-proċeduri l-fatt li kien jinkombi fuq is-soċjeta` konvenuta li tagħmel it-tiswija neċessarja fil-bankina biex tassigura li l-pubbliku ma jiġix espost għall-periklu, u/jew li tipprovdi s-senjaletika meħtieġa biex il-pubbliku jiġi mwissi dwar il-periklu li kien hemm fuq il-bankina ma teżonerax awtomatikament lill-appellant kif donnu jippretendi fl-argumentazzjoni tiegħu. Fir-rigward tal-postijiet pubbliċi li jaqgħu entro r-responsabbilita` tal-Kunsill Lokali, ir-responsabbilita` tal-istess Kunsill Lokali mhijiex limitata biss għall-esekuzzjoni ta' xogħlijiet u ta' manutenzjoni iżda tinkludi wkoll obbligi ta' viġilanza u kontroll. Dan ifisser li l-Kunsill Lokali appellant kellu d-dover li jassigura li l-bankina in kwistjoni, li mhuwiex kontestat li taqa' entro l-konfini tar-responsabbilita` tiegħu, ma tkunx ta' periklu għall-pubbliku, indipendentement mill-kawża ta' dan il-periklu. Il-Kunsill Lokali kellu l-obbligu li fejn jirriżulta xi periklu għall-pubbliku jieħu l-passi neċessarji għas-salvagwardja tal-pubbliku, anke jekk imqar billi jagħmel senjaletika

li twissi lill-pubbliku dwar il-periklu waqt li jieħu passi kontra t-terz li kkawża dak il-periklu sabiex jagħmel it-tiswija neċessarja, jew jekk ikun hemm bżonn billi jagħmel it-tiswija neċessarja hu stess, dejjem bi dritt ta' rivalsa kontra t-terz li kkawża l-periklu.

19. F'dan il-każ irriżulta mill-provi li, għall-kuntrarju ta' dak li argumenta l-appellant, il-Kunsill Lokali kien fil-fatt jaf dwar ix-xogħlijiet li kienu qegħdin isiru mis-soċjeta` konvenuta, u dan ġie kkonfermat saħansitra mis-sindku ta' dak iż-żmien, Paul Bugeja, u wkoll minn Sandra Grech li kienet ukoll taħdem fil-Kunsill Lokali appellant dak iż-żmien. Għalhekk ma jistax jingħad li l-Kunsill Lokali ma kienx jaf dwar ix-xogħlijiet li kienu qed isiru mis-soċjeta` konvenuta ġaladarba l-ogħla uffiċjal fi ħdan il-Kunsill Lokali stess kien jaf b'dawn ix-xogħlijiet. Fi kwalunkwe każ, ġaladarba l-Kunsill Lokali kellu obbligu legali ta' viġilanza u kontroll fuq dawk il-postijiet pubbliċi li jinsabu entro l-konfini tiegħu, il-Kunsill Lokali ma jistax jaħrab mir-responsabbilita` billi jgħid li ma kienx jaf li kienu qed isiru xogħlijiet, għaliex il-Kunsill Lokali kellu obbligu legali proprju li jissorvelja l-postijiet pubbliċi li jaqgħu entro l-konfini tiegħu u jiżgura li dawn huma idoneji għall-użu tal-pubbliku, jew jieħu l-passi neċessarji biex jipproteġi lill-pubbliku jekk irriżultalu li ma kinux. Mill-provi jirriżulta manifestament li l-Kunsill Lokali appellant naqas minn dan l-obbligu u għaldaqstant l-ewwel Qorti kienet korretta meta qieset li anke hu għandu jwieġeb għad-danni sofferti mill-attur.

20. Il-Qorti tqis ukoll infondat l-argument tal-Kunsill Lokali appellant li r-responsabbilita` tiegħu mhijiex fl-istess grad tas-soċjeta` appellanta. Kif diġa` ġie kkonsidrat aktar ‘il fuq, huwa rrelevanti li l-ħofra fil-bankina ma saritx mill-Kunsill Lokali jew min-nies inkarigati minnu. Il-Kunsill Lokali appellant kellu dover li jissorvelja l-postijiet pubbliċi li huma entro l-konfini tiegħu u jara li dawn mhumiex ta’ periklu għal min jużahom. Huwa ċar li l-Kunsill Lokali m’għamilx dan, u għalhekk huwa ugwalment responsabbli daqs is-soċjeta` konvenuta għan-nuqqas ta’ inkolumita` ta’ min ikun qed juża l-bankina. Il-Qorti tqis li l-Kunsill Lokali appellant ma jistax lanqas ifarfar mir-responsabbilita` tiegħu għall-akkadut billi jgħid li m’għandux riżorsi suffiċjenti sabiex jissorvelja l-arja kollha li tinsab entro l-konfini tar-responsabbilita` tal-Kunsill Lokali. Il-liġi timponi obbligu fuq il-Kunsill Lokali, li jieħu ħsieb iż-żamma tal-bankini li jaqgħu entro l-konfini tiegħu u kwistjonijiet dwar riżorsi adegwati sabiex il-Kunsill Lokali jkun jista’ jagħmel dan b’mod xieraq huma kwistjonijiet bejn il-Kunsill Lokali u l-amministrazzjoni pubblika biss, u bl-ebda mod ma jistgħu jippreġudikaw lill-pubbliku. Fil-fehma ta’ din il-Qorti r-responsabbilita` fiċ-ċirkostanzi għandha tibqa’ kif qalet l-ewwel Qorti u li din il-Qorti ma tqisx li jeżistu l-estremi li tiddipartixxi mill-fehma tal-ewwel Qorti.

21. Għaldaqstant il-Qorti tqis li l-appell tal-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar huwa nfondat u qed jiġi miċħud.

Deċide

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tiċħad l-appell tal-Kunsill Lokali San Pawl il-Baħar u tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier tagħha. L-ispejjeż ta' dan l-appell jitħallsu mill-Kunsill Lokali appellant.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Joseph R. Micallef Imħallef	Tonio Mallia Imħallef

Deputat Reġistratur
rm